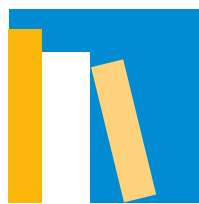
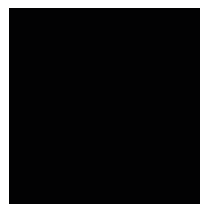

Wegwijzer de Bibliotheek *op school vo*

Werkboek
vmbo

Inhoud

1. Hoera, we starten een Bibliotheek *op school* vmbo
pagina 3
2. Deel 1: Wat is de Bibliotheek *op school* vmbo?
pagina 5
3. Deel 2: Stappenplan opstarten *school* vmbo
pagina 12
4. Tot slot
pagina 30
5. Colofon
pagina 31
6. Bijlages
pagina 33

Hoera, we starten een Bibliotheek op school vmbo

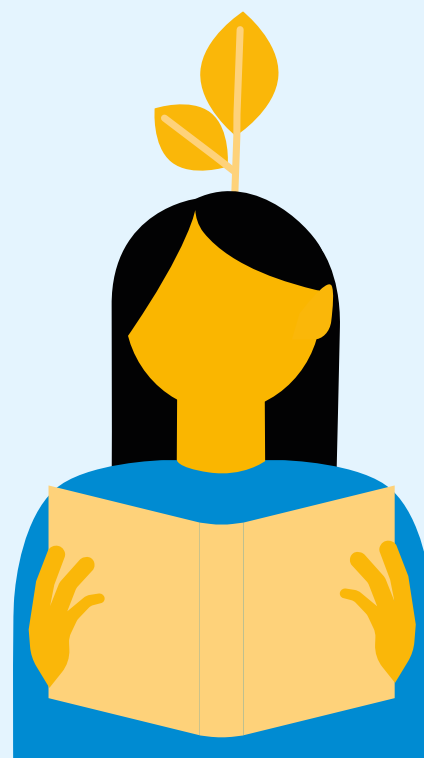
En dat mag worden gevierd! Want de Bibliotheek op school (dBos) is een succesvol landelijk leesbevorderingsprogramma: 57% van de bibliotheken in Nederland doet mee, en bereikt zo 22% van de middelbare scholen: dat zijn 170.000 leerlingen¹. En door jou komen er nog meer gemotiveerde leerlingen bij!

Via de Bibliotheek op school werk jij aan het vergroten van het leesplezier en de digitale vaardigheden van jongeren. Want lezen is niet alleen leuk, maar ook belangrijk. **Door meer te lezen, word je beter in taal.**

(Digi)Taalvaardige mensen zijn succesvoller: ze hebben een beter schoolloopbaanontwikkeling, betere kansen, een waardevollere aansluiting op de maatschappij en een groter inlevingsvermogen². Daarom vallen lezen en digitale geletterdheid ook onder de vier basisvaardigheden (taal, rekenen, burgerschap en digitale geletterdheid³). Het is extra van belang voor leerlingen van het vmbo om te lezen, omdat zij meer kans hebben om laaggeletterd de school te verlaten⁴.

'Het is zo tof om het leesplezier (weer) aan te wakkeren, van schaterlachen om een absurdistisch verhaal tot het ontdekken van een graphic novel. Het is nooit te laat om de liefde voor het verhaal te ontwikkelen.'

Liesbeth Bouman – Programmaleider voortgezet onderwijs – Bibliotheek Den Haag

De Bibliotheek op school is een landelijke aanpak om samen te werken met het onderwijs. Het doel is om **de leesmotivatie van leerlingen te vergroten, hun taalontwikkeling te verbeteren en ze digitaal vaardiger te laten worden**. Deze bewezen effectieve aanpak⁵ is opgebouwd uit verschillende bouwstenen die nodig zijn om structureel samen te werken, zie [Stichting Lezen](#).

1 'Factsheet de Bibliotheek op school', [lezen.nl](#)

2 'Meer lezen, beter in taal - vmbo', [Stichting Lezen](#)

3 'Basisvaardigheden', [SLO](#)

4 'Laaggeletterdheid', [SLO](#)

5 'Daarom! Acht redenen om vandaag te starten met de Bibliotheek op school', [debibliotheekopschool.nl](#)

Structurele samenwerking betekent dat je doelen stelt om een gezamenlijke ambitie te realiseren en hier samen planmatig invulling aan geeft. Lees op pagina 10 meer over wat een goede samenwerking is. Samenwerken is meer dan samen een activiteit organiseren, een wisselcollectie afnemen of elk jaar een aantal keer per jaar een leskist in de brugklas te brengen.

Om met ons via dBos samen te werken moeten scholen echt aan voorwaarden voldoen: dagelijks 15 minuten leestijd op het rooster en tijd vrijmaken voor overleg.

Annemieke Boxem, adviseur taalvaardigheid jongeren bij Bibliotheek Rotterdam

Opdracht: Schrijf maximaal vijf punten op waarom jij het belangrijk vindt om samen te werken met het onderwijs.'

Hoe gebruik je dit werkboek?

Dit werkboek is bedoeld voor leesmediaconsulenten in het voorgezet onderwijs (vo). Zonder leesmediaconsulent geen Bibliotheek op school. Jij bent de ambassadeur voor de bibliotheek, aanjager voor een leescultuur en expert op leesbevordering en titelkennis. In dit werkboek vind je een praktisch overzicht van wat jij kunt doen om de samenwerking met de school een succes te maken. Het leidt je door de verschillende stappen, helpt je met een aantal vragen en verwijst door naar de hulpmiddelen en informatie die al zijn ontwikkeld.

Dit werkboek bestaat uit twee delen:

Deel 1: Wat is de Bibliotheek op school vmbo.

Deel 2: Stappenplan opzetten de Bibliotheek op school (vo).

In het werkboek vind je onder de kopjes 'dit gaat je helpen' links naar meer informatie en hulpmiddelen. Ook zijn er per onderdeel vragen die je uitnodigen om na te denken over hoe jij aan de hand van dit werkboek de samenwerking met de school organiseert.

Deel 1: Wat is de Bibliotheek op school vmbo?

In dit eerste deel van het handboek staat de volgende vraag centraal: waarom zou je samenwerken met het vmbo via de Bibliotheek op school?

Deze vraag beantwoorden we door in te gaan op een viertal punten:

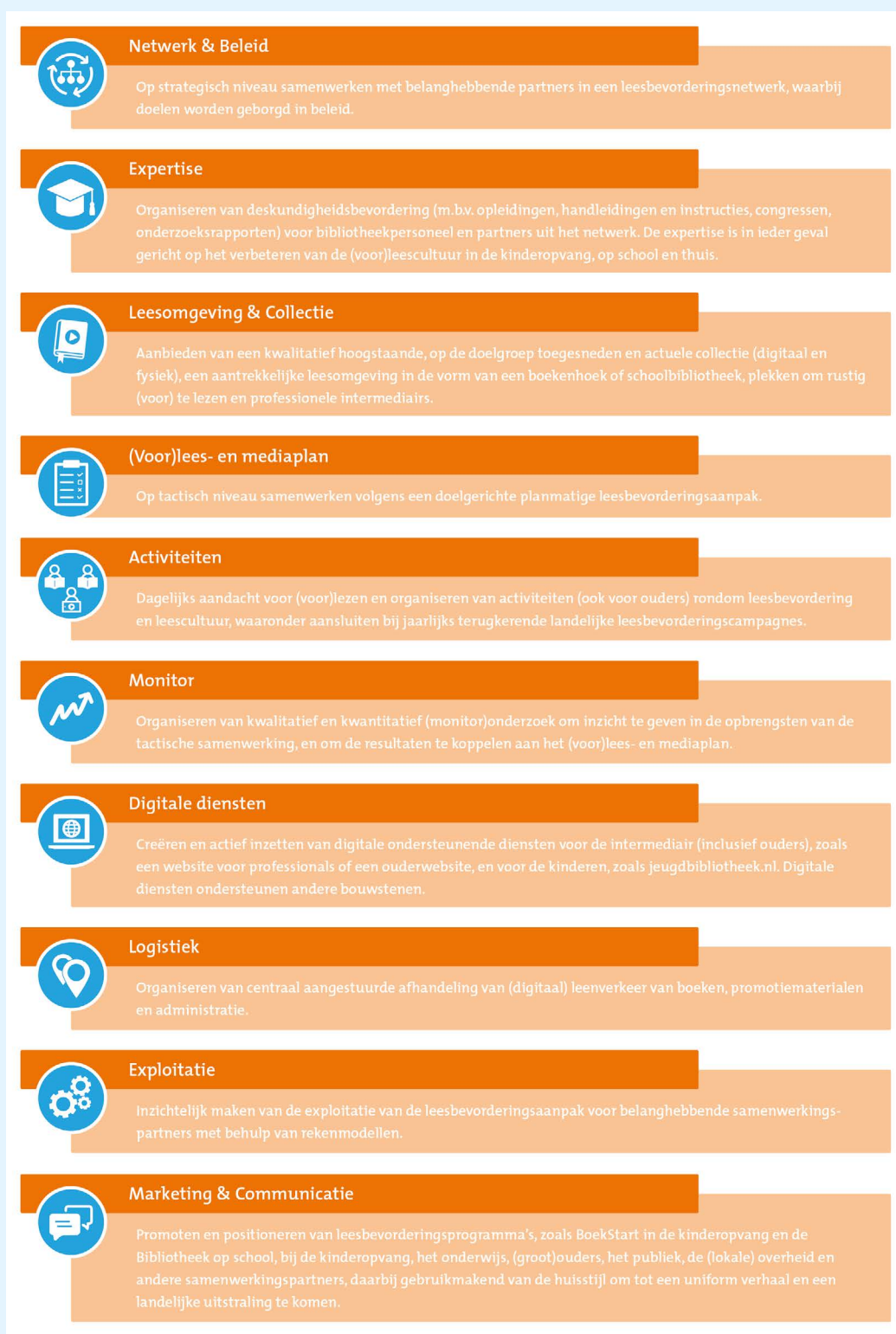
- de Bibliotheek *op school* vmbo;
- geletterdheid en leesmotivatie van jongeren;
- samenwerken met het onderwijs;
- bouwen aan een leescultuur.

De bibliotheek *op school* vmbo

De Bibliotheek *op school* (dBos) is een landelijke aanpak om het onderwijs structureel te ondersteunen bij het leesonderwijs. De integrale aanpak bestaat uit verschillende bouwstenen⁶ die gelijk zijn aan de bouwstenen voor het primair onderwijs, maar soms net iets anders worden ingevuld.

⁶ 'Over de Bibliotheek *op school*',
debibliotheekopschool.nl

Deze bouwstenen zijn:

Figuur 1 Overzicht bouwstenen de Bibliotheek op school vo – bron: [de Bibliotheek op school](#)

Wanneer je aan de hand van deze bouwstenen integraal samenwerkt met een vmbo school is er sprake van een dBos vmbo. Het kan zijn dat er dan op een van de bouwstenen meer of minder nadruk ligt, maar in de afspraken met de school ben je bewust bezig geweest met alle bouwstenen van deze aanpak en het bouwen aan structurele kwaliteit. Dit doe je als leesmediaconsulent niet alleen. Je doet dit samen met jouw collega's uit de bibliotheek, de docenten op school en de directie van de bibliotheek en school.

'Begin klein en houd vol. De horizon blijft soms ver weg, maar elke kleine stap is een succes!'

Annemarie Kraaier,
programmacoördinator Educatie 12+,
Bibliotheek Kennemerwaard

Wat is de kwaliteitscyclus?

De aanpak dBos is gebaseerd op een kwaliteitscyclus, die gericht is op het versterken en verbeteren van de samenwerking. Door deze cyclus aan te houden ben je structureel bezig met kwaliteitsverbetering.

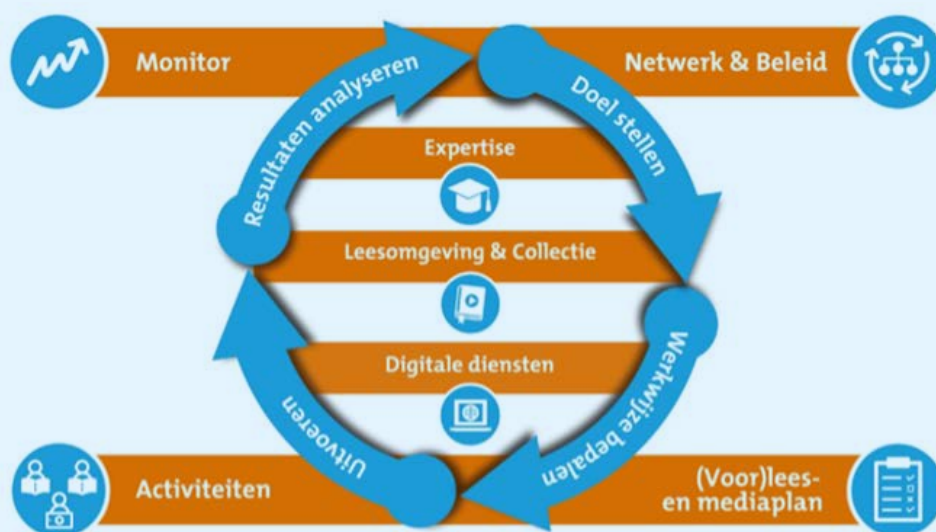
De kwaliteitscyclus werkt als volgt:

Het begint bij de bouwsteen **netwerk & beleid** waarin je samen doelen stelt. Hiervoor gebruik je (indien beschikbaar) de resultaten uit de monitor van het voorgaande schooljaar.

Daarna bepalen jullie de werkwijze om deze doelen te halen door een **(lees-media)plan** te maken.

De **activiteiten** hieruit voer je samen uit en deze **evalueer** en **analyseer** je samen door gebruik te maken van de uitkomsten van de **monitor** de Bibliotheek op school.

De bouwstenen **expertise, leesomgeving & collectie en digitale diensten** in het midden van de cirkel zijn de randvoorwaarden waar je de samenwerking op bouwt.

Figuur 2 Opbrengtsgericht samenwerken op basis van de kwaliteitscyclus. Bron: [de Bibliotheek op school](#)

Hierna start de cirkel weer door de concrete input uit de monitor te gebruiken voor het stellen van nieuwe doelen voor een nieuwe periode (meestal een volgend schooljaar). Zo ben je weer bij de bouwsteen netwerk en beleid. Via deze kwaliteitsaanpak zorgen jullie ervoor dat samenwerking resultaten oplevert, wordt versterkt en een bijdrage levert aan de doelen van de school en de bibliotheek. Het is gebaseerd op de PDCA-cyclus (Plan - Do - Check - Act), wat een veelgebruikt middel is om de kwaliteit van werkzaamheden te verbeteren.

Opdracht: zet per stap in de cirkel op een rij wat jij in deze fase moet doen en moet bespreken met de school.

Wat is een doorgaande leeslijn?

De Bibliotheek *op school* vo maakt onderdeel uit van een doorgaande leeslijn. Deze leeslijn is belangrijk, omdat de bibliotheek zo de leesontwikkeling van kinderen van 0 tot 20 jaar via doorlopende programma's ondersteunt. Kijk waar de verbindingen zitten tussen de verschillende programma's en speel daarop in met je aanbod. Kijk bijvoorbeeld naar de aansluiting van de collectie tussen po en vo.

Dit gaat je helpen: De doorgaande leeslijn - Stichting Lezen

Opdracht: Omschrijf in 100 woorden op welke manier jij en jouw collega's aandacht besteden aan de doorgaande leeslijn. Wat zou je nog meer kunnen doen om samen met collega's deze leeslijn te versterken?

Waarom samenwerken met het voortgezet onderwijs via de Bibliotheek op school⁷?

- 1. Het is een bewezen aanpak.** Alle elementen om succesvol impact te maken zijn aanwezig in de methode. Je kunt door deze aanpak volledig in te zetten echt de leesmotivatie van jongeren vergroten. Zie ook: [Factsheet de Bibliotheek op school](#).
- 2. Je bereikt alle leerlingen.** (niet-lezers, aarzelende lezers en fanatieke lezers). Door de samenwerken met de school vergoot je de leesmotivatie van de leerlingen, en lever je een bijdrage aan het bestrijden van laaggeletterdheid.
- 3. Het is een landelijke aanpak.** Hierdoor is er veel er veel kennis, onderzoek en materiaal beschikbaar om jou te helpen de aanpak goed door te voeren.
- 4. Het geeft kaders én ruimte voor maatwerk.** De verschillende bouwstenen vul je in aan de hand van jouw situatie. Samen met de school kijk je bij elke bouwsteen hoe de behoefte is bij de school en hoe je hier vervolgens samen invulling aan geeft.

Opdracht: Omschrijf in 100 woorden waarom jij blij bent om deze dBos te starten: wat moet elke collega weten over deze nieuwe samenwerking?

Meer informatie

Dit werkboek verzamelt de basisinformatie om te beginnen met de Bibliotheek *op school*. Veel meer informatie vind je via de onmisbare links hieronder. Als leesmediaconsulent ben jij de expert. Gebruik je expertise als schakel tussen school en bibliotheek, en leerlingen en docenten. Je expertise bijhouden is belangrijk om die onmisbare partner te zijn voor het onderwijs. Hieronder lees je de belangrijkste bronnen voor de Bibliotheek *op school*.

⁷ 'De Bibliotheek op school in het vmbo', debibliotheekopschool.nl

Dit gaat je helpen:

- [hier](#) vind je de trainingen die elke leesmediaconsulent voor het vo zou moeten volgen!
- [hier](#) vind je een toolbox voor leesbevordering die is samengesteld voor docenten op het vmbo door het kennisinstituut van taalontwikkeling;
- [hier](#) vind je hoe Probiblio je helpt met leesbevordering in het onderwijs.

De opdracht: Laaggeletterdheid tegengaan via leesmotivatie

De laatste paar jaren verschijnt er onderzoek op onderzoek waaruit blijkt dat het slecht gaat met het leesplezier en de taalvaardigheid van jongeren ([Pisa 2022](#), [Pirls 2021](#)). Veel jongeren lezen alleen als het moet en vinden lezen tijdsverspilling. Een gevolg hiervan kan zijn dat jongeren het minimale taalniveau om volwaardig mee te doen in de maatschappij niet halen en school laaggeletterd verlaten. Hierdoor hebben ze later minder mogelijkheden om zich te blijven ontwikkelen. Voor een kenniseconomie als Nederland, waarin kansengelijkheid belangrijk is, is dit een kwalijke ontwikkeling. Toch zeggen jongeren lezen wel belangrijk te vinden: om je woordenschat te verbeteren, te leren én in een andere wereld te verdwijnen ([Probiblio, 2022](#)).

‘Als ik denk aan lezen, dan denk ik dat ik het saai vind en er geen zin in heb. Maar als ik eenmaal aan het lezen ben, dan vind ik het eigenlijk superleuk en denk ik: ik moet echt meer lezen.’

Belén (15)

Door deze aandacht voor lezen is de urgentie voor het verbeteren van de leesvaardigheid van jongeren op de kaart gezet. Met de Bibliotheek *op school* leveren de bibliotheek en de school een bijdrage aan het vergroten van het

leesplezier en hierdoor aan het verbeteren van de taalvaardigheid. Want **meer lezen = beter in taal**. Door structureel aandacht te geven aan lezen, en lezen te normaliseren, werk je aan een leescultuur op school: lezen en boeken zijn een normaal onderdeel voor iedereen op school geworden en het lezen wordt actief gepromoot.

Bij het werken aan een leescultuur ben je meer aan het doen dan enkel lezen promoten. Je werkt samen aan een gedragsverandering: via het stimuleren van lezen van *aarzelende lezers gemotiveerde lezers* maken. Gedragsverandering is een project van een lange adem. Daarom is een meerjarige samenwerking tussen school en Bibliotheek ook een belangrijk onderdeel van deze aanpak.

Dit gaat je helpen: [Publicatie: Jongeren over lezen en de bibliotheek - 'Als je leest ben je echt een nerd' | Probiblio](#)

Samenhang leesvaardigheid, digitale geletterdheid en informatievaardigheden

Niet alleen geletterdheid, ook digitale geletterdheid is een belangrijke basisvaardigheid voor jongeren. Want jongeren groeien op in een wereld waarin internet altijd heeft bestaan. Online en digitaal is voor hen vanzelfsprekend. Dit betekent niet dat ze automatisch digitaal geletterd zijn. In deze 21e eeuw zijn nieuwe vaardigheden nodig, zoals het kritisch kunnen omgaan met informatie, verstandig mediagedrag en basiskennis van ICT. De bibliotheek speelt hierin een belangrijke rol, als warenhuis en als wegwijzer. De uitbreiding van het leesplan dat je met de school maakt met een mediaplan geeft richting om in een doorgaande lijn geletterdheid en digitale vaardigheden gecombineerd aan te pakken. Binnen de Bibliotheek *op school* ligt de focus op informatievaardigheden en mediawijsheid⁸.

⁸ 'Digitale Geletterdheid', [debibliotheekopschool.nl](#)

Dit gaat je helpen: [Digitale geletterdheid \(debibliotheekopschool.nl\)](http://debibliotheekopschool.nl) en [Informatievaardigheden \(debibliotheekopschool.nl\)](http://debibliotheekopschool.nl)

Opdracht: Wat heeft jouw bibliotheek al in huis om te werken aan het verbeteren van digitale vaardigheden bij jongeren?

Samenwerking met het vmbo

Iets meer dan de helft van de leerlingen gaat na groep 8 naar het vmbo. Een deel van deze leerlingen heeft een achterstand op het gebied van taalvaardigheid. Daarom zet de Bibliotheek *op school* vooral in op samenwerking met het vmbo: hier lopen leerlingen de grootste kans om de school laaggeletterd te verlaten, en met een achterstand aan een (mbo)vervolgopleiding te beginnen.

De bibliotheeksector heeft zichzelf met de educatief-maatschappelijke bibliotheek als doel gesteld om een bijdrage te leveren aan de geletterde samenleving in de [maatschappelijke opgaven die de bibliotheken zichzelf stellen](#). Deze opgaven lees je hieronder:

- 1. Geletterde samenleving** – Bevorderen geletterdheid en leesplezier: er zijn grote zorgen rond laaggeletterdheid en de afname van leesvaardigheid en leesplezier bij de jeugd.
- 2. Participatie in informatiesamenleving** – Digitale inclusie en digitaal burgerschap: niet iedereen kan meekomen in de (digitale) samenleving.
- 3. Leven lang ontwikkelen** – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid: behoefte van burgers om een leven lang te kunnen leren.

'Reading is important. If you know how to read, then the whole world opens up to you.'

Barack Obama

Opdracht: Kijk wat er in het (meerjaren) beleidsplan van jouw bibliotheek over de geletterde samenleving en samenwerking met het onderwijs staat. Schrijf op hoe jij een bijdrage gaat leveren hieraan.

Samenwerken

In samenwerking met de school werk je aan een positieve leescultuur en goede digitale informatievaardigheden. Je zorgt ervoor dat boeken lezen op school erbij hoort en dat lezen normaal is. De leescultuur wordt gesteund door een relevante, aantrekkelijke en zichtbare collectie boeken, duidelijk beleid via een lees- en mediaplan, praktisch vormgegeven door bijvoorbeeld vrij lezen in de klas en het organiseren van leesbevorderende activiteiten voor docenten en leerlingen.

Zoals dat de bibliotheek meer is dan een boekenbalie, is de samenwerking binnen dBos meer dan een boekenkast in de school. De aanpak dBos richt zich daarom op taal én digitaal: leesmotivatie en digitale geletterdheid met de nadruk op mediawijsheid en informatievaardigheden. Afhankelijk van de gedeelde doelstellingen, behoefte van de school en mogelijkheden van de bibliotheek kan er op beide onderwerpen worden samengewerkt. Het gesprek met de school is hierbij de basis. De bibliotheek denkt als partner mee, beide organisaties stellen een gezamenlijke visie vast om aan een leescultuur te werken.

Wanneer je gaat samenwerken kun je vervallen in een dienstverlenende rol. De school vraagt bijvoorbeeld om een collectie boeken of een leuke activiteit en de bibliotheek levert deze. De Bibliotheek *op school* is opgezet om de expertise van de bibliotheek de school in te brengen, en de school zo te helpen met het uitdragen van het lees(media)beleid. Probeer daarom scherp te blijven op de doelen die je samen hebt gesteld en hoe je hier samen naar toe aan het werken bent.

Door van tevoren samen een samenwerkingsovereenkomst te tekenen, een plan op te stellen en de stappen die je zet in de gaten te houden, kun je koers houden. Leg in de samenwerkingsovereenkomst de verantwoordelijkheid vast van de school en van de bibliotheek en spreek af wie wat doet. De bibliotheek levert bijvoorbeeld een aansprekende collectie, nodigt een schrijver uit en organiseert een docententraining. De school geeft lezen een centrale plek in het onderwijs, richt een goede ruimte in (een schoolbibliotheek of mediatheek), maakt ruimte op het rooster voor (vrij) lezen en betreft jou bij teamoverleg en beleid.

Opdracht: Kijk naar het aanbod dat je al hebt voor scholen. Welke doelen bereik je met dit aanbod? Staat deze doelen ook in het aanbod verwoord? En staat er wie waarvoor verantwoordelijk is?

Netwerkaanpak op alle niveaus

Het succes van de samenwerking ligt voor een groot deel in een gedeelde visie en het beleidsmatig vastleggen van de doelen in een lees- en mediaplan. Structurele borging en betrokkenheid in de (eigen) organisatie zijn essentieel. Directeur, teamleider, manager educatie, docent, mediathecaris en leesmediaconsulent werken samen aan het verbeteren van de onderwijskwaliteit.

Het is belangrijk om goed contact te hebben met de directie van de school. Een directeur (rector) heeft van een samenwerkingsplan, houd je de directie betrokken door jaarlijks te evalueren. Doe dit samen met de taalcoördinator en jouw manager bij de bibliotheek. Instrumenten die je hierbij helpen zijn de 0-meting en evaluatie.

In de praktijk zal je belangrijkste samenwerkingspartner de docenten zijn. Over het effectief samenwerken met docenten vind je bij het hoofdstuk: 'Aan de slag op school' meer informatie.

Opdracht: Wat is een goede samenwerken voor jou? Schrijf 5 punten op die volgens jou een samenwerking succesvol maken.

Deel 2: Stappenplan opstarten dbos vmbo

Dit tweede deel gaat in op de vraag hoe je start met een samenwerking binnen de Bibliotheek *op school* voor het vmbo. In het schema hieronder staan de fases en bijbehorende stappen die je doorloopt om te starten. Deze worden in dit hoofdstuk verder toegelicht.

1. Van contact naar contract

- a. Contact leggen met de school
- b. Verkennende gesprekken directie en docenten
- c. Wensen en doelen school en bibliotheek matchen en afspraken maken
- d. Financiering (offertes opstellen)
- e. Samenwerkingsovereenkomst tekenen
- f. Communicatie

2. Voorbereiden schooljaar 1

- a. Formuleren leesbeleid
- b. Opstellen lees- en mediaplan en activiteitenplan
- c. Collectie voorbereiden
- d. Rollen en taken afspreken
- e. Opstellen activiteitenplan

3. Aan de slag op school

- a. Aan de slag met je doelgroep
- b. Plaatsen collectie
- c. Samenwerken met docenten aan de leescultuur
- d. Vrij lezen invoeren

4. Evalueren, monitoren en borgen

- a. Afnemen monitor
- b. Evaluatiegesprek school en doelen jaar erop opstellen
- c. Afstemmen/bijstellen plannen volgend schooljaar

1. Van contact naar contract

Wanneer je een meerjarige samenwerking start, is het belangrijk dat je afspraken maakt en deze vastlegt in een contract. In dit hoofdstuk worden een aantal punten toelichten die belangrijk zijn in deze fase, zoals de verkennende gesprekken en financiering. In deze fase is de teamleider of directie van de bibliotheek verantwoordelijk voor de resultaten. Als leesmediaconsulent ondersteun je hierin.

Contact leggen en verkennende gesprekken

Waar vind je die enthousiaste samenwerkingspartner als je als bibliotheek wil samenwerken met een vmbo-school? Bouw aan je netwerk door de onderwijs-evenementen in jouw gebied af te gaan en zo in contact te komen met scholen. Dit kan via een LEA overleg (Lokale Educatieve Agenda), via een netwerkborrel of een oproep via de communicatiekanalen van de bibliotheek. Ook kan het zomaar zijn dat een docent jouw bibliotheek al bezoekt met een klas. Het eerste contact heb je misschien met een bevlogen docent of directeur (rector). Het is belangrijk om goed te peilen hoe groot de interesse is. Blijft die alleen bij een directeur of docent of zijn er meer enthousiaste medewerkers op school? Voor een goede samenwerking moet er in elk geval draagvlak zijn op docenten- én directieniveau. Is dit er niet, dan loop je het risico dat de samenwerking tijdelijk is of mislukt en kun je misschien beter kijken of je over een jaar weer met de school in gesprek kan gaan. Je kunt ook proactief kijken welke scholen er in je gemeente zijn (Voorgezet onderwijs - [Voortgezet onderwijs - DUO Open Onderwijsdata](#)), hoe deze gelokaliseerd zijn ten opzichte van je de eerdergenoemde scan [GeletterdheidInZicht](#) en deze vervolgens benaderen.

Dit gaat je helpen: de training op Bibliotheekcampus.nl [Van uitvoerder naar gesprekspartner](#)

Stappen in deze fase

- a. Contact leggen met de school
- b. Verkennende gesprekken directie en docenten
- c. Wensen en doelen school en bibliotheek matchen en afspraken maken
- d. Financiering (offertes opstellen)
- e. Samenwerkingsovereenkomst tekenen
- f. Communicatie

Verkennende gesprekken

Als de directie en de docenten enthousiast zijn, kun je de eerste gesprekken beginnen over de behoeftes die er bij de school leven en welke aanpak jullie hebben: de Bibliotheek *op school* vmbo. De school signaleert een probleem en wil iets veranderen, namelijk het verbeteren van het taalniveau of werken aan digitale geletterdheid. Wanneer jij in gesprek gaat, realiseer je dan dat de school bezig is met een veranderproces. Probeer door vragen te stellen te achterhalen:

- wat wil de school bereiken, wat is je visie op lezen?
- wat verwacht je van de Bibliotheek hierin?
- wat gaat de school doen om dit te bereiken, en wat vraagt de school van de bibliotheek?
- wat is jullie gedeelde ambitie?
- welke acties zijn er nodig om de doelen te bereiken?

Vanuit jouw rol als vertegenwoordiger van de bibliotheek is het jouw taak om een goed beeld te geven van wat dbos vmbo is en wat jullie hier samen mee kunnen bereiken. Je legt dus o.a. uit dat het een samenwerking is en dat dit ook een investering in tijd en budget van de school zal vragen. Dit kunnen bijvoorbeeld uren voor deskundigheidsbevordering van docenten zijn, maar ook uren om vrij te lezen. Een middel dat je hierbij kan helpen is om een folder en/of presentatie te maken die illustreert wat jouw bibliotheek te bieden heeft.

Scholen in het voortgezet onderwijs kunnen bestaan uit verschillende vestigingen die niet allemaal in het gebied van jouw bibliotheek hoeven te liggen. Als een vestiging in het gebied van een andere bibliotheek ligt, check dan met hen of zij al samenwerken en wat zij bieden aan die vestiging zodat je hier eventueel op kunt aansluiten of kunt afstemmen.

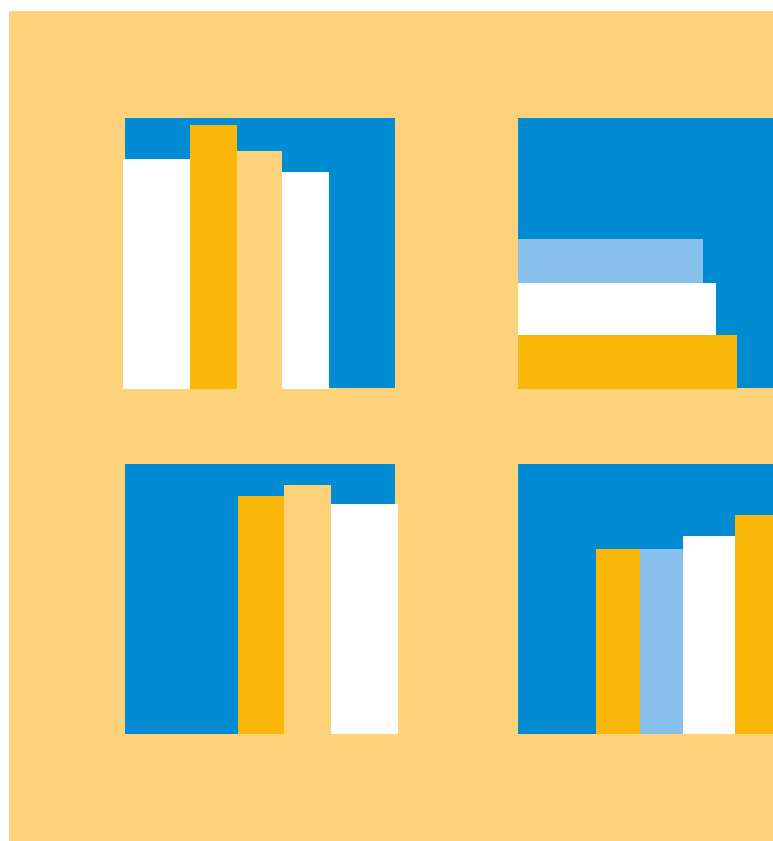
Dit gaat je helpen: Folder dbos en sjabloon presentatie voor stakeholder. [Marketing & Communicatie \(debibliotheekopschool.nl\)](http://Marketing & Communicatie (debibliotheekopschool.nl))

Financiering en offertes

Bij een meerjarige samenwerking zijn ook goede afspraken over financiering van belang. Veel samenwerkingen met het onderwijs starten vanuit een incidentele subsidie, zoals een stimulerings- of impulsregeling. Het is verstandig om te kijken of jullie de samenwerking ook financieel op zouden kunnen starten als de subsidie er niet was en welke extra goede start jullie kunnen maken met deze subsidie.

Om dit inzichtelijk te maken gaat het om het beantwoorden van drie vragen: wat willen we bereiken? Welke activiteiten ondernemen we om dit te doen? Wat gaat dat dan kosten? Er is een landelijk exploitatiemodel opgesteld waarmee je inzichtelijk maakt wat de dienstverlening binnen de samenwerking kost. Dit model vul je samen

in met de financieel manager of controller van jouw bibliotheek in. Vanuit dit model is het mogelijk om een offerte te genereren die je met de school bespreekt. Hierbij is het gebruikelijk dat de school een bijdrage levert aan de samenwerking, via het afnemen van expertise, activiteiten en collectie.

Naast externe fondsen kan ook de gemeente een rol spelen. Zij kunnen bijdragen door te ondersteunen in de vorm van een subsidie of door extra bij te dragen aan de financiering van de bibliotheek. Dit een taak van jouw manager en directie van de school om te verkennen. Het eerste jaar van het starten van een samenwerking zal duurder zijn dan de jaren daarna. Denk maar aan de aanschaf van boeken en/of kasten in het eerste jaar, maar ook dat je in jaar 1 meer uren nodig hebt omdat je elkaar moet leren kennen. Presenteer naar de school de kosten van jaar 1 en van de jaren daarna. Als

je de samenwerking begint met een subsidie ga dan het gesprek aan over hoe de school de samenwerking en dienstverlening in de komende jaren wil financieren. Dit kunnen flinke bedragen zijn, maar door te laten zien wat de samenwerking kost maak je jouw toegevoegde waarde inzichtelijk en laat je zien dat je een serieuze samenwerkingspartner bent.

Opdracht: Bekijk hoe de financiering nu is geregeld voor dbos in jouw bibliotheek. Kijk ook naar het po. Vraag bij een aantal collega's van andere bibliotheken op hoe zij dit financieren. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten?

Dit gaat je helpen: Exploitatiemodel (rekenmodel) via <https://pro.debibliotheekopschool.nl/toolkit/exploitatie.html>

'Wees niet bang om de kosten te benoemen en durf te benadrukken dat we het waard zijn.'

**Nathalie Lemmen, Programmamanager
Educatie, Bibliotheek AanZet**

Dit gaat je helpen: Samenwerkingsovereenkomst via [Marketing & Communicatie \(debibliotheekopschool.nl\)](#)

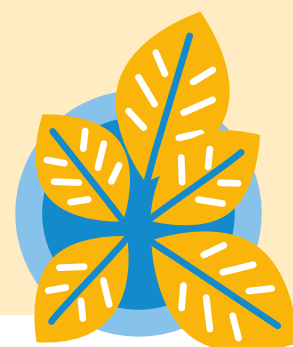
En de toelichting op de verwerkingsovereenkomst [Digitale diensten & Privacy \(debibliotheekopschool.nl\)](#)

Communicatie

Het is belangrijk om zichtbaar te zijn binnen en buiten de school. Bedenk met wie je wanneer wilt communiceren. Schoolbestuur, Medezeggenschapsraad (MR) van de school, gemeente, docenten, leerlingen, misschien ook ouders kunnen een doelgroep zijn. Je kunt dit vastleggen in een communicatieplan. Dit plan kun je opnemen in je eigen agenda, zodat je goed ziet wie je wanneer moet uitnodigen/ mee moet afspreken/ informeren etc.

Opdracht: Wanneer communiceer jij nu naar scholen en hoe doe je dit? Leg vast in een communicatieplan wat je dit jaar wilt communiceren in een communicatieplan.

Dit gaat je helpen: [communicatieplan dbos vo](#)

2. Voorbereiden schooljaar 1

Na het tekenen van een samenwerkingscontract is de volgende stap om afspraken te maken over hoe je de afspraken in de overeenkomst verder invult: welke werkzaamheden voer je samen uit om de gestelde doelen te bereiken en hoe verdeel je deze taken onder de leesmediaconsulent en de docenten? Maar je doet ook een inventarisatie van welke activiteiten er op de agenda staan en welke boeken en/of programma's er moeten worden aangeschaft.

Verschillende soorten plannen: leesbeleid, lees- en mediaplan en activiteitenplan

Taal en Leesbeleid

Het taal- of leesbeleid van de school beschrijft de visie op het leesonderwijs en leesbevordering en de doelen die de school wil behalen. Dit document is echt van de school, als bibliotheek kun je hier een bijdrage aan leveren bij de formulering, maar dit document gaat over meer dan leesmotivatie alleen. Je kunt helpen door met docenten na te denken over hoe je het leesniveau kunt verhogen en wat zij daar nu al mee doen. De vertaling van deze doelen zet je in het lees- en mediaplan: wat willen jullie als school en bibliotheek bereiken in dat schooljaar om een bijdrage te leveren aan de doelen van de school? Het activiteitenplan laat op detailniveau zien welke activiteiten worden ondernomen, van docententraining en schrijfwedstrijd tot auteursbezoek.

Dit gaat je helpen: Kenmerken van een effectief leesbeleid [Leesbeleidsplan - Lezen in het primair onderwijs \(lezeninhetpo.nl\)](#) en [Een goed leesbeleid: hoe doe je dat? – Klasse](#)

Het Lees- en mediaplan

Om alle afspraken die je met de school maakt vast te leggen, maak je een lees- en mediaplan. Dit plan maak je samen met de docenten en geeft inzicht in waar jullie je concreet op gaan

Stappen in deze fase

- a. Formuleren leesbeleid
- b. Opstellen lees- en mediaplan en activiteitenplan
- c. Collectie voorbereiden
- d. Rollen en taken afspreken
- e. Opstellen activiteitenplan

richten dit schooljaar. Er is aandacht voor:

- wat je de komende jaren samen wilt bereiken;
- wat je dit schooljaar samen wilt bereiken;
- de activiteiten;
- de planning;
- de begroting en de bemensing;
- communicatie, overleg en organisatie van de samenwerking.

Je gebruikt het lees- en mediaplan om samen vast te leggen wat je wilt bereiken en hoe je dit gaat doen.

Denk hierbij aan het vastleggen van afspraken over:

- hoe je het **vrij lezen** organiseert;
- aan welke **landelijke campagnes** je meedoet;
- welke **leesbevorderende activiteiten je als bibliotheek organiseert**: hoe ga je docenten inspireren, wil je een auteur op bezoek, een uitje (naar Back Street van het Literatuurmuseum bijvoorbeeld of de hoofdvestiging van de bibliotheek) of een workshop door een externe partij?
- welke **leesbevorderende activiteiten docenten** uitvoeren zoals een boekenkring, boeken aanbevelen bij lessen, gebruik van rijke teksten etc.
- aan welke resultaten van **de monitor** je wilt werken;
- wat je gaat doen voor **informatievaardigheden** en/of digitale geletterdheid, zoals Doe je Digiding of een lessenreeks informatievaardigheden;

- wat je gaat doen voor **informatievaardigheden** en/of digitale geletterdheid, zoals Doe je Digiding of een lessenreeks informatievaardigheden;
- of alle docenten en leerlingen **lid van de bibliotheek** worden of dat er gewerkt wordt met klassenpassen.

Dit gaat je helpen: Hand-out verrijkt vrij lezen

Activiteitenplan

Veel bibliotheken gebruiken ook een activiteitenplan. Dit is eigenlijk een gedeelte uit het lees(media)plan en geeft aan welke activiteiten je onderneemt in de school. Je activiteitenplan bevat de volgende onderdelen en volgt eigenlijk de 5 W vragen (wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe).

1. Waarom doe je deze activiteit/ wat is het doel uit het Lees- en mediaplan dat je wilt bereiken?
2. Wat is de activiteit?
3. Wie is de doelgroep (jaar/klas/docenten/sectie)
4. Waar vindt de activiteit plaats?
5. Wanneer vindt de activiteit plaats?
6. Hoe gaan we deze activiteit organiseren?

Let bij het opstellen van het lees- en mediaplan op dat je goed kijkt naar de balans van losse jaarlijkse activiteiten (schrijver op bezoek, Read2me, lessen Doe je Digiding!) en van de structurele activiteiten (vrij lezen, boekenkring) die wekelijks plaatsvinden. Denk goed na over welke impact de incidentele/ jaarlijkse activiteiten hebben en hoe activiteiten als een goed doordacht programma op elkaar aansluiten. De impact is bij structurele activiteiten groter dan bij incidentele activiteiten.

In bijlage 1 zie je een voorbeeldopzet van een activiteitenplan. Je doelen staan als het goed is al in je lees- en mediaplan. Zorg dat je doelen SMART geformuleerd zijn (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en meetbaar: je bedenkt vooraf wat je concreet wilt bereiken en hoe je dat wilt meten). De doelen per kwartaal zijn niet per se gelijk aan de doelen die je in het jaar wilt behalen, maar de optelsom van die doelen is wel wat je dat jaar wilt bereiken.

Een voorbeeld van doelen stellen

Jaardoel: Brugklassers hebben aan het einde van het schooljaar met 4 boekengenres kennismemaakt.

Q1 doel: Brugklassers weten wat het genre Poëzie inhoudt en hebben 3 gedichten gelezen

Activiteit: Wolk app: lessen poëzie in de klas geven bij het vak Nederlands

Activiteit: Poëzie uitlichten in de schoolbibliotheek collectie

Q2 doel: Brugklassers weten wat het genre Biografie inhoudt en hebben een fragment uit een biografie gelezen.

Activiteit: Bij één les Geschiedenis en Maatschappijleer biografieën onder de aandacht laten brengen door docenten van interessante prominenten d.m.v. boekensushi of boekintroductie van een docent.

Activiteit: Biografieën uitlichten in de schoolbibliotheek collectie

Etc.

Opdracht: Inventariseer welke activiteiten passen bij de doelen die je hebt gesteld

Als je begint op een school is de brugklas een goed startpunt om te gaan werken aan de leescultuur. Leg het eerste jaar hier je focus, want dan creëer je meer impact. Zo weten de nieuwste leerlingen dat lezen op school erbij hoort, en werk je aan het bouwen van een leescultuur. Neem de jaren daarna steeds een jaar erbij en maak een doorontwikkeling van het brugklasprogramma van het jaar ervoor via een goede evaluatie. Denk ook goed na welke activiteiten je aanbiedt in welk schooljaar. Als je lessen informatievaardigheden geeft aan de brugklas en aan de 2de klas, dan kun je dat jaar daarop niet exact hetzelfde doen: de leerlingen stromen door en hebben die les al eens gehad.

'We starten in de brugklas, zodat brugklassers niet anders weten dan dat lezen op school heel normaal is.'

Annemieke Boxem, Bibliotheek Rotterdam

Maak een activiteitenplan met de school in het voorjaar voorafgaand aan het nieuwe schooljaar. Een school maakt in deze periode de roosters, dus als jij tijd nodig hebt van docenten of leerlingen buiten de lessen, dan moet dit ingepland worden.

Digitale geletterdheid en informatievaardigheden

De samenwerking binnen de Bibliotheek *op school* is een mooie kans om te werken aan de digitale vaardigheden van leerlingen. Vooral informatievaardigheden en mediawijsheid worden steeds belangrijker. Bovendien wordt digitale geletterdheid vanaf 2025 toegevoegd aan het onderwijscurriculum.

Er zijn veel verschillende aanbieders van lesmateriaal over de thema's mediawijsheid en informatievaardigheden. Probeer geen losse lessen aan te bieden, maar maak met de school afspraken over wat het gewenste resultaat is. Ook kun jij misschien lessen geven of deze aandragen bij docenten die het kunnen integreren in hun programma. Een les over bijvoorbeeld de filterbubbel maakt leerlingen nog niet mediawijs. Daar is een structurele aanpak voor nodig die samen met de school is opgezet. Wanneer je aan de slag gaat met informatievaardigheden en mediawijsheid doe dit dan vanuit een goede basis en maak een plan.

Dit gaat je helpen: bekijk de argumentenkaart dBos en het [Lesmateriaal informatievaardigheden en mediawijsheid voor vo: vier aanbieders | Probiblio](#)

Lezen in het vmbo

Formeel heeft leesonderwijs een plek bij het vak Nederlands. De kern van het vak Nederlands bestaat uit de taalvaardigheden spreken, luisteren, schrijven en lezen. Goed kunnen lezen en de Nederlandse taal goed beheersen, zijn basisvaardigheden die je als leerling nodig hebt om te kunnen leren en mee te kunnen doen in de maatschappij. Omdat leesvaardigheid belangrijk is voor alle vakken is er ook steeds meer aandacht voor, want iedere docent is een leesbevorderaar (debibliotheekopschool.nl).

Wat leerlingen per vak moeten kennen en kunnen is vastgelegd in landelijke kerndoelen en het curriculum (leerplan) van de school, zie bijlage 2. Het nationaal expertisecentrum [Stichting Leerplanontwikkeling \(SLO\)](http://StichtingLeerplanontwikkeling(SLO)) adviseert over deze leerplannen en stelt ze vast. De planning is dat het curriculum voor de basisvaardigheden taal, rekenen, burgerschap en digitale geletterdheid in 2025 is aangepast. Er zijn kerndoelen voor de onderbouw, en exameneisen voor de bovenbouw.

Over [leesonderwijs](#) schrijft SLO: *“Het doel van ons leesonderwijs is om van leerlingen vaardige en gemotiveerde lezers te maken die informatie in een tekst kunnen opzoeken, verbanden tussen alinea’s kunnen leggen, de kwaliteit en betrouwbaarheid van een tekst kunnen beoordelen en kunnen reflecteren op inhoud en vorm van een tekst. Leesvaardigheid is belangrijk om te kunnen functioneren op school en in de samenleving. Het schoolsucces van leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door hun taalvaardigheden, waaronder leesvaardigheid. Daarom zijn goed leesonderwijs en aandacht voor de leesmotivatie van leerlingen belangrijk. Deze versterken elkaar namelijk: leerlingen die goed kunnen lezen, lezen meer en worden daardoor nog beter in lezen.”*

Opdracht: Wat betekenen de kerndoelen en eindtermen voor de bibliotheek? Schrijf op waar de doelen van het onderwijs en de doelen van de bibliotheek samenvallen.

Lezen voor de lijst

[Lezen voor de lijst](#) is een didactische aanpak voor literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs, waarbij de literaire competenties van de leerling worden ontwikkeld⁹. Dit is een ander leerdoel dan de eindtermen van het vmbo: het ‘herkennend lezen van eenvoudige adolescentenliteratuur’. Het vergroten van de leesmotivatie is een ander doel dan waardering voor de Nederlandse literaire canon. De waardering van de literaire canon is geen doel binnen het vmbo-onderwijs.

Ook bestaat er geen verplichte leeslijst in het vo. Op de website van <https://www.lezenvoordelijst.nl/> zijn zo'n 500 titels te vinden, maar dit is geen officiële lijst waaruit gekozen moet worden. Afhankelijk van het niveau moeten leerlingen 4 of 6 boeken lezen voor school. Leerlingen zijn vrij in de keuze welke boeken ze lezen, maar de boeken moeten (vaak) wel aan bepaalde criteria voldoen, zoals dat ze oorspronkelijk in het Nederlands zijn geschreven. Docenten Nederlands bepalen in de regel of een boek ‘mag’. En het kan zo zijn dat die lijst van deze docent wat gemoderniseerd kan worden. Daarover kun je als leesmediaconsulent met expertise in jeugdliteratuur, *young adult* en leesmotivatie goed het gesprek aangaan.

⁹ ‘Docenten Nederlands – Informatie didactiek’, lezenvoordelijst.nl

Collectie voorbereiden

Vaak wil een school een collectie van geschikte boeken voor de leerlingen. In de meeste gevallen schaf jij als bibliotheek de collectie aan voor de school. Zij zijn dan eigenaar van deze boeken. Sommige bibliotheken kiezen ervoor om de boeken uit te lenen uit hun eigen collectie. Vraag intern na welke keuze jouw bibliotheek hierin maakt. Bij het vormgeven van de collectie komen een aantal aspecten kijken, namelijk:

1. de ruimte en eventuele huidige collectie;
2. aanschaf nieuwe collectie;
3. het beheren van de collectie;
4. het uitlenen.

Leesmotivatie vergroten start met een aansprekende collectie. Voor elke jongere is er een geschikt boek, maar de leerling moet wel toegang hebben tot deze juiste boeken. Om te werken aan een leescultuur waarin lezen normaal is, is de collectie, letterlijk die bibliotheek op school, het visitekaartje van de samenwerking.

Veel vmbo-scholen hebben geen mediatheek. Er is daardoor (nog) geen plek voor boeken. Het aanschaffen van een collectie start met een geschikte ruimte. Misschien heeft jouw school al een collectie staan. Bespreek samen met de school wat je hiermee gaat doen. Zijn er boeken verouderd en moeten die gesaneerd worden? Is de ruimte geschikt voor de nieuwe boeken? Is de ruimte overzichtelijk en aantrekkelijk ingericht? Is er überhaupt voldoende ruimte?

Voor het aanschaffen van de boeken is er een [titellijst vmbo beschikbaar via Probiblio](#). Deze lijst wordt regelmatig vernieuwd en kun je gebruiken om geschikte boeken te vinden voor jouw school. Ga samen met de collectioneur van jouw bibliotheek met docenten en leerlingen in gesprek over wat zij willen in de schoolbibliotheek. Dit creëert draagvlak en zorgt dat de collectie beter aan sluit bij de doelgroep. Denk ook aan e-books of luisterboeken lenen

voor leerlingen via de online bibliotheek (met een persoonlijke pas) [Digitaal lezen po en vo \(debibliotheekopschool.nl\)](#).

Ook zijn er aanschafcriteria die je met de school kan bespreken. Daarin staan vragen als: wil de school informatieve boeken of juist niet? Daarnaast is het goed om de leerlingen te vragen naar wat zij in hun bibliotheek willen hebben. Stel leerlingen vragen naar wat hun hobby's en interesses zijn en kies daar titels bij of vraag een aantal leerlingen om te helpen bij het samenstellen van de collectie.

Nadat er boeken zijn aangeschaft en in de ruimte staan, is er de vraag wie de ruimte gaat beheren. Deze taak ligt bij de school, zodat jij kunt focussen op het bouwen aan de leescultuur bij docenten en studenten. Leg dit vast in de samenwerkingsovereenkomst of anders het lees- en mediaplan.

Opdracht: Inventariseer welke wensen jouw school heeft wat betreft de collectie

Dit gaat je helpen: [Leesomgeving & Collectie \(debibliotheekopschool.nl\)](#) en [informatie over uitleensystemen vind je op Digitale diensten & Privacy \(debibliotheekopschool.nl\)](#)

[Jongerenvloer bij de Westfrieze Bibliotheken: 'Dit is mijn nieuwe favoriete plek!' | Probiblio](#)

['Collectioneren doe ik samen met de leerlingen' | Probiblio](#) en [Collectioneren voor de Bibliotheek op school was nog nooit zo makkelijk | Probiblio](#)

Rollen en taken afspreken

Rollen leesmediaconsulent

Als leesmediaconsulent kun je op verschillende manieren een rol pakken in de samenwerking met de school.

Uitvoerder: Als je een uitvoerende rol pakt dan focus je je op activiteiten uitvoeren voor de leerlingen. Je gaat bijvoorbeeld aan de slag met het geven van lessen in de klas, je doet aan boekpromotie of je bent aanwezig in de mediatheek om te helpen bij het kiezen van boeken.

Ondersteuner: Als ondersteuner richt je je op docenten. Wat hebben zij nodig om met leesbevordering aan de slag te gaan in hun lessen. Je kan bijvoorbeeld helpen bij collectiekennis of bij het aanbieden van manieren om het over lezen in de klas te hebben. Het is namelijk heel effectief voor de leescultuur en de leesmotivatie van leerlingen als docenten het rolmodel zijn.

Adviseur: Als adviseur richt je je op docenten en directie. Je bent samen met de school bezig om de leescultuur op te zetten door deze bijvoorbeeld te verankeren in beleid.

'Als leesmediaconsulent mag je niet vergeten dat je de expert bent. Zorg daarom ook goed voor je eigen ontwikkeling.'

Michelle Smit, adviseur Probiblio en voormalig leesconsulent BplusC

In elk van deze rollen lever je een bijdrage aan de leesbevordering. Je creëert meer impact als ondersteuner of adviseur omdat je dan uiteindelijk meer leerlingen bereikt en de leescultuur verankert in de school. Als leesmediaconsulent kun je al deze drie rollen oppakken of een gedeelte ervan. Dit ligt aan de visie op samenwerking van de bibliotheek en de afspraken die gemaakt zijn met de school. Structurele samenwerken op het vo heeft een lange adem nodig. Je zal veel moeten netwerken om onderdeel van de school te worden. Docenten en leerlingen moeten je leren kennen.

Opdracht: Schrijf op welke rol jij wil spelen binnen de samenwerking en hoe jij die rol invult.

Rol van de school/ docent

Om leesplezier te vergoten en laaggeletterdheid tegen te gaan is een positieve leescultuur onontbeerlijk. Daar heeft elke docent een aandeel in. Je zou willen zien dat elke docent aandacht heeft voor het gebruiken van (non-) fictie tijdens de les, boekentips, voorlezen en vrij lezen. De aandacht voor het belang van lezen is er waarschijnlijk al bij een deel van de docenten als je begint. Vervolgens bouw je de leescultuur verder uit waardoor leesmotivatie, leesvaardigheid en leesbegrip gestimuleerd worden.

'Dit betekent vooral dat je boeken, teksten en tijdschriften onder de aandacht brengt bij (vak)docenten. Het liefst natuurlijk op het moment dat ze er iets mee kunnen. Dat weet je door je te verdiepen in het curriculum. Leesboeken zijn lesmateriaal!!!'

Geerke van 't Veer, Bibliotheek AanZet

Dit gaat je helpen: [Rijke Teksten](#) | [Taalunie](#)

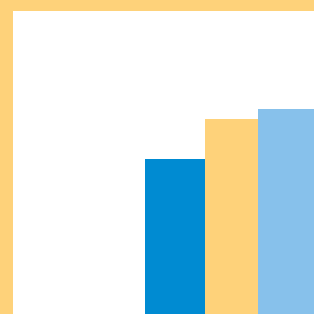
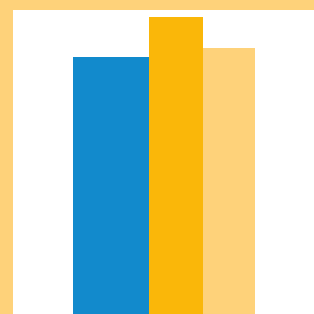
Rol mediathecaris

Op sommige scholen is al een mediatheek aanwezig waar een mediathecaris werkt. De mediathecaris is vaak verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken in de mediatheek en heeft vaak de huidige collectie van de school samengesteld. Ga goed in gesprek met de mediathecaris over hoe jullie elkaar kunnen aanvullen en de komst van jou als leesmediaconsulent een aanvulling is en geen bedreiging. De mediathecaris heeft waarschijnlijk veel ervaring met het lezen op school, organiseert al activiteiten. Ook blijft deze persoon bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het dagelijks openstellen van de mediatheek en je kunt samen kijken naar de huidige collectie en welke aanvullingen daarop gedaan kunnen worden.

Rol binnen de Bibliotheek

Als leesmediaconsulent sta je er ook niet alleen voor. Je hebt veel collega's binnen de bibliotheek die jou helpen in de samenwerking met de school. Bijvoorbeeld de collectioneers voor de collectie, front-office medewerkers die helpen bij een groepsbezoek, leesmediaconsulenten po met wie je overlegt over ervaringen en een doorgaande leeslijn en je manager die uren en budget vrijmaakt en meegaat naar gesprekken met directie. Het is belangrijk om al deze collega's mee te nemen in de samenwerking met de school die jullie als bibliotheek zijn aangegaan.

Opdracht: Kijk bij elke bouwsteen welke collega's jij hiervoor nodig hebt in jouw bibliotheek. Zijn ze nu ook betrokken bij de samenwerking met jouw school

3. Aan de slag op school

Na alle voorbereiding is het dan eindelijk tijd om te starten op de school. Vaak zal dit aan het begin van het nieuwe schooljaar zijn.

Aan de slag met de doelgroep jongeren

Ongeveer de helft van de kinderen in Nederland gaat na de basisschool naar het vmbo¹⁰. Uit onderzoek blijkt dat in zeer stedelijke gebieden (Randstad) het aandeel jongeren op het vmbo kleiner is¹¹. Het hoogste percentage leerlingen op het vmbo vind je in Pekela (73,6%), en het laagste in Oegstgeest (17,5%).¹²

De maatschappij is superdivers, net als de doelgroepen van de bibliotheek. Dit geldt ook voor de diversiteit in het vmbo. Je vindt er bijvoorbeeld veel verschillende leerstijlen, leervoorkeuren, sociaaleconomische status, identiteiten, meertaligheid en diverse culturele- en migratieachtergronden, want een kwart van de jongeren in Nederland heeft een migratieachtergrond¹³. Daarnaast zijn leerlingen in een ontwikkelfase waarin ze zichzelf en de wereld aan het ontdekken zijn. Omgaan met diversiteit en werken aan inclusie, kansengelijkheid en gelijkwaardigheid is daarom een belangrijke vaardigheid voor een leesconsulent, zowel bij het kiezen van werkvormen, geschikte boeken en organiseren van (thema)activiteiten.

Dit gaat je helpen: Pubers en Young Adults | Cubiss e-learning waarin je in het leven van pubers duikt en deze verzamelpagina over Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid (probiblio.nl)

Stappen in deze fase

- a. Aan de slag met je doelgroep
- b. Plaatsen collectie
- c. Samenwerken met docenten aan de leescultuur
- d. Vrij lezen invoeren

Jongeren en lezen

Een minderheid van de vmbo-leerlingen leest graag (boekenliefhebbers). Er zijn veel leerlingen die heel af en toe een boek lezen (aanzelende lezers) en de leerlingen die nooit een boek lezen omdat ze er een hekel aan hebben (boekmijders). Toch geven jongeren aan dat lezen belangrijk is, met name vanwege je woordenschat, en dat lezen wel leuk is als het boek bevalt. Jongeren geven als andere redenen aan dat ze niet lezen omdat er geen tijd is vanwege huiswerk, sport en een bijbaan, of te kiezen voor ander entertainment zoals social media, series en games¹⁴.

‘Ongemotiveerde leerlingen bestaan niet, je moet er alleen achter komen waar ze wel voor gemotiveerd zijn. Dat kan ook een sport, vrienden of gamen zijn.’

Robin Geerts, Leesmediaconsulent vo, Bibliotheek Gouda.

¹⁰ ‘School: jongeren in het onderwijs’, <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2021/school/>

¹¹ ‘School: jongeren in het onderwijs’, <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2021/school/>

¹² ‘School: jongeren in het onderwijs’, <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2021/school/>

¹³ ‘Jongeren in Nederland’, <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2021/jongeren-in-nederland/>

¹⁴ ‘Als je leest ben je echt een nerd’, Jongeren over lezen en de bibliotheek (probiblio.nl)

Je gaat werken met een doelgroep die niet direct staat te springen om met hun neus in de boeken te duiken. Een enthousiast verhaal, oprechte interesse in de leefwereld en interesses van de jongeren en een goede kennis van geschikte boeken én de doelgroep vormen de basis voor een goed contact. Verdiep je ook in eventuele leesproblemen die aan de basis kunnen liggen aan het vermijden van lezen, zoals leesproblemen, dyslexie of omdat de leerling de Nederlandse taal nog aan het leren is.

Dit gaat je helpen: [Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen - Stichting Lezen en Leesmotivatie-onder-de-loep.pdf \(lezen.nl\)](#)

Niet alleen jij moet die kennis hebben, maar ook de docent. Boekensushi, blind dates met een boek, voorlezen uit een biografie van een sporter... er zijn veel verschillende activerende werkvormen die je helpen goed in gesprek te gaan over boeken. Ook zijn er diverse campagnes en landelijke activiteiten waar je bij kunt aansluiten. Denk bijvoorbeeld aan de Boekenweek voor jongeren of de voorleeswedstijd Read2me. Spreek jongeren aan door verschillende activiteiten te organiseren.

Dit gaat je helpen: [25 werkvormen voor leesbevordering vo](#)

Plaatsing collectie

Je boeken zijn binnen dus de schoolbibliotheek wordt geopend! Maak hier een feestje van, want dit is een belangrijk moment. Nodig docenten, leerlingen, de directie en ook de pers uit. De bibliotheekruimte op school is het meest tastbare symbool van de samenwerkingsrelatie met de school. De ruimte is uitnodigend voor de leerlingen. Bij het opzetten van een nieuwe ruimte kun je de leerlingen ook om hulp vragen.

Zij kunnen van alles doen zoals meedenken over de inrichting, promotiemateriaal ontwerpen, kunst voor op de muren maken of misschien zelfs wel een kast als je op een technische of praktijkschool begint. Door studenten te betrekken, maak je de collectie meer van hen en vergroot je het draagvlak in de school.

Samenwerken met docenten aan de leescultuur
Als leesmediaconsulent breng jij jouw expertise de school binnen. Wat de juiste collectie is, welke werkvormen er zijn om over boeken of apps te praten en hoe boeken en bronnen te kiezen bijvoorbeeld. Jij bent de leesambassadeur die het team enthousiast maakt. Door je in de samenwerking te richten op het delen van jouw kennis met de docenten kun je jouw impact vergroten. De docent heeft elke dag immers veel invloed op de leerlingen, als rolmodel, coach en leesbevorderaar. Hoe meer leesbevorderende docenten op school, hoe steviger de leescultuur wordt.

Een van de docenten op de school wordt of is de leescoördinator. Deze docent is de aanjager van leesbevordering binnen de school. Deze persoon draagt zorg voor de basis van een succesvolle leescultuur op school. Diegene is jouw grootste medestander op school. Kijk samen hoe je een goede leescultuur neerzet (leesbeleid, jaarplan, activiteitenplan) en maak met degene afspraken over hoe jullie dit samen gaan aanpakken.

Voor de school zijn er twee hulpmiddelen ontwikkeld om te werken aan een goed leescultuur:

1. Door de [quicksan](#) te doen krijgt het docententeam inzicht in wat er al goed gaat en wat er verbeterd kan worden op het gebied van het taal- en leesbeleid.
2. Via dit [taalspel](#) kun je met het docententeam in gesprek over wat er nodig is voor een goed taal- en leesbeleid.

Dit gaat je helpen: de brochure [Lezen lokaal verankeren](#), de cursus onderwijsrelaties bouwen en borgen op [bibliotheekcampus.nl](#).

Docenten betrekken

Als leesmediaconsulent moet je zichtbaar worden in de school. Docenten moeten jou weten te vinden. Hiervoor zul je flink moeten werken aan het bouwen van een netwerk onder de docenten en de leerlingen. Een van de manieren waarop je dit kunt doen is door aan te sluiten bij de sectie overleggen. Zo weet je wat er speelt en kan je helpen om lezen op de agenda te houden.

Andere tips om aansluiting te vinden bij docenten en samen te werken aan de leescultuur zijn:

- probeer aan te sluiten bij hun leerdoelen/ behoeftes;
- start een leesclub voor docenten;
- Brainstorm met docenten over welke boeken bij hun lesonderwerpen passen;
- daag docenten uit om voor te lezen in de les;
- zet boekentips in de docentenkamer;
- ga met docenten het gesprek aan over literatuur;
- zoek goede (non)fictie die in verschillende schoolvakken gebruikt kunnen worden.

Om docenten mee te nemen in de samenwerking is het aanbieden van een training ook een goede start. Dit kan een training of voorlichting zijn die je zelf geeft bij een teamoverleg of een training van een externe partij. Probeer een bijeenkomst/ training/

Dit gaat je helpen: [De Flyer Lezen en Hoe!](#) en bekijk bij het actuele scholingsaanbod bij [Stichting Lezen](#).

Daarnaast is lezen niet alleen de verantwoordelijkheid van de docenten Nederlands, maar is het een onderdeel van alle schoolvakken. Bij de vakken biologie, geschiedenis of wiskunde zijn ook boeken die aansluiten op de vakinhoud. Bij het Webinar 'Elke docent een leesbevorderaar' krijg je tips over hoe je docenten van andere vakken stimuleert en is ook een lijst van boeken die passen bij verschillende vakken.

Dit gaat je helpen: [Iedere docent een leesbevorderaar \(debibliotheekopschool.nl\)](#)

Opdracht: Kijk bij elke bouwsteen welke collega's jij hiervoor nodig hebt in jouw bibliotheek. Zijn ze nu ook betrokken bij de samenwerking met jouw school

De leescirkel van Chambers en de leescyclus van Stokman

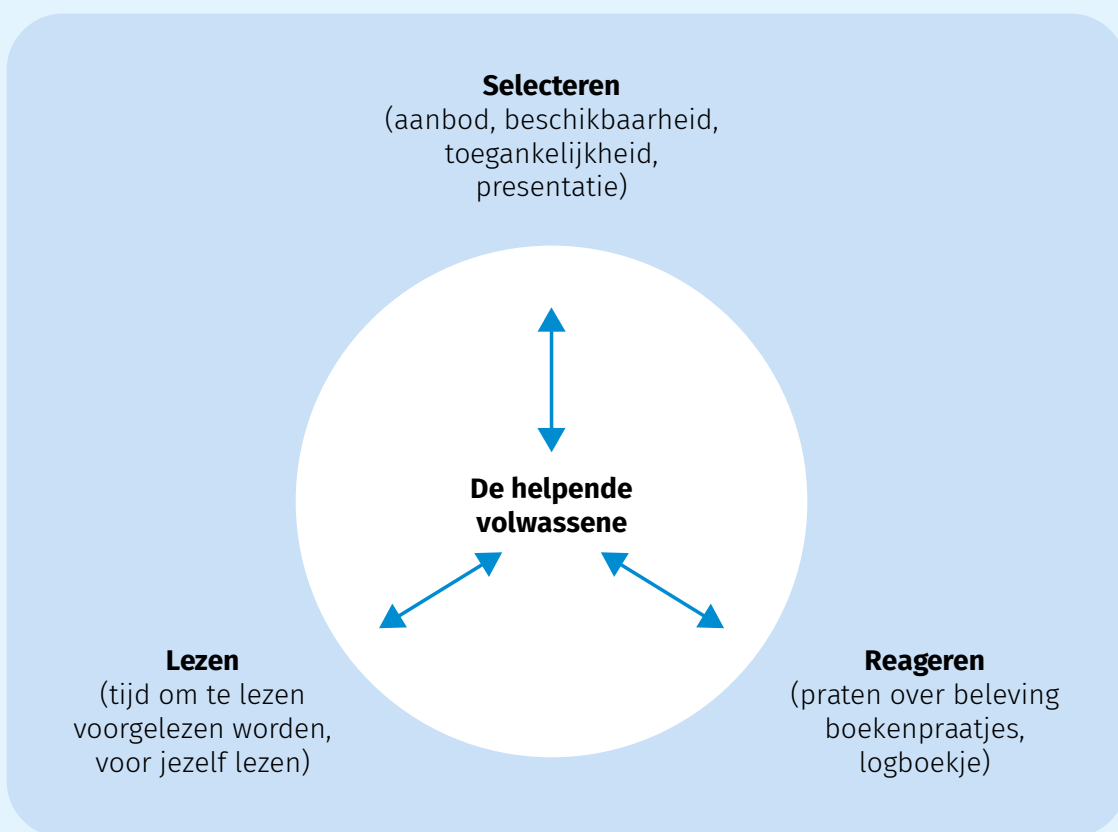
De Britse auteur en leesbevorderaar Aidan Chambers¹⁵ heeft het werken aan een sterke leescultuur samengevat in een 'leescirkel'. Hierin zijn drie elementen belangrijk: collectie kiezen, lezen en leestijd en praten over boeken. Centraal staat de leerling en de 'helpende volwassene' (docent, ouder, leesmediaconsulent). Door deze leescirkel goed toe te passen, motiveer je leerlingen om betere lezers te worden. Via Chambers'

aanpak 'Vertel eens ... 'kun je waardevolle leesgesprekken voeren over boeken, zelfs over boeken die je zelf (nog) niet hebt gelezen!

Dit gaat je helpen: [de 'Vertel Eens'-aanpak van Chambers](#)

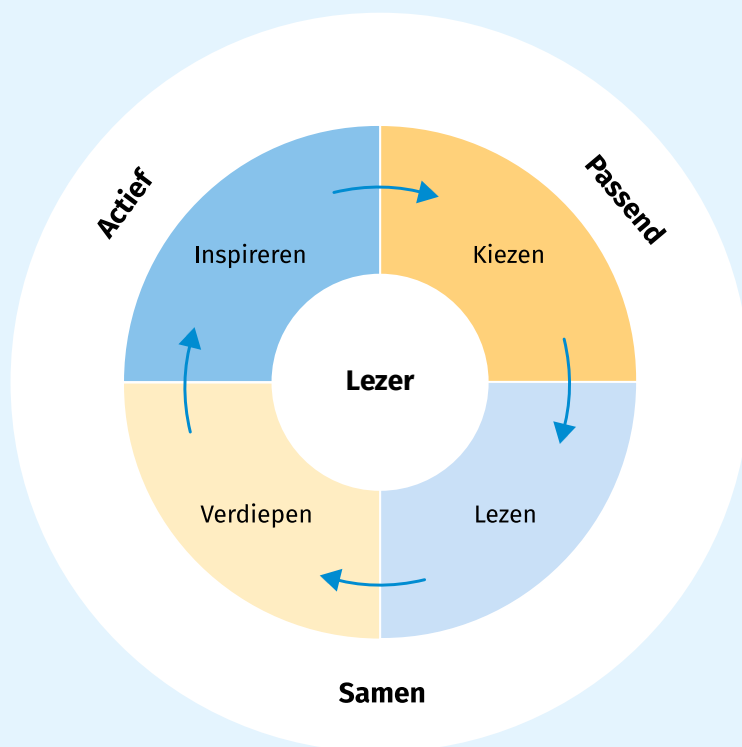
[Kennisbundel De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen - Stichting Lezen](#)

[Rijke Teksten | Taalunie](#)

Figuur 5 de Leescirkel van Aidan Chambers, 2002

¹⁵ 'Film Vertel Eens', debibliotheekopschool.nl

Figuur 4 de Leescyclus, Iris Kamp, 2019

Een ander model dat je kan helpen om docenten mee te krijgen en leerlingen aan het lezen te krijgen is de leescyclus (Stokmans, 2019)¹⁶. Lezen is onderdeel van verschillende activiteiten die in de leescyclus worden samengevat. Centraal staat de lezer. Bij *inspireren* is het een docent of leesmediaconsulent die een leerling inspireert en stimuleert om te lezen en om de activiteiten in de leescirkel te doorlopen. *Kiezen* gaat over het selecteren van het juiste boek. Bij *lezen* is naast het lezen zelf ook de tijd (op het rooster) en de plek (een fijne mediatheek) belangrijk. *Verdiepen* gaat over het verwerken van de leeservaring door leerlingen: door te praten over boeken, een verwerkingsopdracht te maken en te reflecteren.

Dit gaat je helpen: Handboek Jeugdliteratuur en didactiek, Iris Kamp et. All. (2019) en de folder 'De ideale helper'

Vrij lezen invoeren

Naast de collectie is een het invoeren van 'vrij lezen' essentieel aan de leescultuur te werken. Vrij lezen is effectief vanaf vijftien minuten lezen per dag¹⁷. Korter lezen dan dat levert geen effecten op. Er zijn verschillende manieren om vrij lezen te organiseren. Vaak vragen ze afspraken over het rooster dus het is verstandig om hier het schooljaar daarvoor al over te beginnen, want het rooster is vaak rond mei al definitief!

16 'Kwestie van lezen, de ideale helper', stichtinglezen.nl

Opties om vrij lezen te organiseren zijn:

1. Vijftien minuten bij elke les Nederlands. Dit wordt vaak gedaan, maar docenten Nederlands hebben hun eigen lesdoelen te behalen en dit kost veel tijd van hun lessen. Ook betrek je op deze manier vooral de sectie Nederlands en niet de andere docenten bij het bouwen aan de leescultuur.
2. Een vast moment per dag, bijvoorbeeld om 11 uur gaat de hele school lezen. Deze tijd wordt speciaal ingeroosterd en valt dus niet onder de lestijd van docenten. Leerlingen gaan dan wel vast naar het lokaal waar ze daarna les hebben en pakken hun boek erbij. Het voordeel hiervan is dat docenten geen lestijd verliezen en dat docenten van verschillende vakken betrokken zijn bij vrij lezen.
3. Een schuivend rooster. In week 1 van periode 1 is er tijd om te lezen bij alle vakken in het 1e lesuur. In week 2 bij alle lessen in het 2de lesuur en in week 3 bij het 3de lesuur etc. Bij de start van de volgende periode wordt er weer gestart bij lesuur 1. Het voordeel van deze methode is dat er bij alle docenten vrij worden gelezen en niet alleen de Nederlands docenten tijd missen in hun les om aan hun lesdoelen te werken.

17 'Tien minuutjes lezen? Dweilen met de kraan open', didactieknederlands.nl

4. Evalueren, monitoren en borgen

Nadat de samenwerking een half jaar of een jaar loopt, is het tijd om te evalueren. Je evalueert samen met de school om achter de volgende zaken te komen:

1. Welke resultaten hebben we samen bereikt?
2. Wat gaat goed en wat kan beter in onze samenwerking?
3. Op basis van deze resultaten nieuwe plannen maken?

Je kijkt dus naar zowel de resultaten als naar het samenwerkingsproces. Om je resultaten goed te meten, heb je van tevoren in je plan gedefinieerd wat je bereikt wilt hebben in een bepaalde periode. Voorbeelden van (SMART) resultaten zijn, in de afgelopen periode:

- X aantal leerlingen hebben een boek geleend via de schoolbibliotheek.
- X aantal docenten heeft aandacht besteed aan leesboeken in zijn/haar les.
- X aantal docenten heeft leerlingen onderwezen in informatievaardigheden.
- X procent van de leerlingen vindt het leuk om een boek te lezen.

Let op dat je bij resultaten niet alleen activiteiten noemt. Meedoen met de voorleeswedstrijd is leuk, maar het is een middel en geen doel op zich. Je bent bezig met het verbeteren van de leescultuur en het bestrijden van laaggeletterdheid.

Monitor de Bibliotheek op school

Een verplicht middel dat je gebruikt bij je evaluatie is. De monitor bevat een vragenlijst voor docenten en een voor leerlingen. Op basis van de resultaten ga je met de school het gesprek aan om te kijken wat jullie hebben bereikt. Bespreek de uitkomsten van de monitor

Stappen in deze fase

Planning Monitor (planning school en planning bibliotheek):

- a. Voorbereiding: september-oktober
- b. Afnemen monitor: oktober-december
- c. Terugkoppelen en plannen vervolgstappen: maart-juli

en eventueel andere bronnen, zoals een enquête, een klankbordgroep of focusgroep, samen met de school. Kijk bij dit gesprek goed met wie je in gesprek wilt: wat wil jij bereiken en welke partners heb je daarvoor nodig? Zo kan het handig zijn om dit gesprek met je de sectie Nederlands te doen, maar het kan ook verstandig zijn om de directeur hiervoor uit te nodigen of om jouw manager mee te nemen. Plan een evaluatie altijd vroeg van tevoren en deel wat de agenda is, dan zijn de verwachtingen helder.

Dit gaat je helpen: Monitor (debibliotheekopschool.nl)

Op basis van de gesprekken die hebt met de school maak je samen een plan voor volgend jaar en stel je de doelen bij of formuleer je nieuwe.

Tot slot

In deze publicatie hebben we je meegenomen in de vraag: waarom aan de slag met de Bibliotheek op school vmbo? En hoe start je deze samenwerking? Jij draagt met het uitvoeren van een dbos vmbo bij aan het vergroten van leesplezier bij jongeren, en zo lever je een bijdrage aan het tegengaan van laaggeletterdheid.

Het eerste jaar kun je zien als een *pilot*: je bent voor het eerst bezig binnen een school en je zult merken dat sommige dingen heel goed werken en andere minder. Evalueer daarom altijd en gebruik deze leerpunten voor wat jij en de school het jaar daarop gaan oppakken. Dit is onderdeel van de kwaliteitscyclus.

Mocht je vragen hebben of willen overleggen, neem dan contact op met een van ons. Abonneer je ook op de [nieuwsbrief](#) en blijf op de hoogte van [onze bijeenkomsten en andere publicaties](#) zodat je geen enkele actuele ontwikkeling mist.

Lotte de Ruiten en Geert-Jan Davelaar
Adviseurs (v)mbo Probiblio

Colofon

Samengesteld door

Lotte de Ruiter
Geert-Jan Davelaar

Meelezers

Caroline Heijer, Stichting Lezen
Nicole Lautenbach, OBA
Robin Geerts, Bibliotheek Gouda
Geerke van 't Veer, Bibliotheek AanZet

Met bijdrage van

Annemarie Kraaier, Bibliotheek Kennemerwaard
Annemieke Boxem, Bibliotheek Rotterdam
Liesbeth Bouman, Bibliotheek Den Haag
Geerke van 't Veer, Bibliotheek AanZet
Nathalie Lemmen, Bibliotheek AanZet
Michelle Smit, BplusC / Probiblio

Redactie

Emma Bijloos
Charlotte Lehmann
Lara Freeling

Vormgeving

Rozanne Ottenhoff

Bijlage 1: Activiteitenplan voorbeeld

Doelen te behalen in 20... 1. 2. 3.

Doelen Q1 (augustus-oktober)

Maand/ week/ datum	Activiteit (+ locatie)	Voor wie	Door wie uit voeren

Doelen Q2 (november- januari)

Maand/ week/ datum	Activiteit (+ locatie)	Voor wie	Door wie uit voeren

Doelen Q3 (februari- april)

Maand/ week/ datum	Activiteit (+ locatie)	Voor wie	Door wie uit voeren
januari	Afnemen monitor in de klas		

Doelen Q4 (mei- juli)

Maand/ week/ datum	Activiteit (+ locatie)	Voor wie	Door wie uit voeren
	Evaluëren dbos samenwerking		Leesmediaconsulent en lees coördinator

Bijlage 2: kerndoelen leesonderwijs

De volgende kerndoelen staan momenteel en zijn relevant voor het leesonderwijs:

Kerndoelen onderbouw VO

- Kerndoel 3: De leerlingen leren strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van hun woordenschat.
- Kerndoel 4: De leerlingen leren strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven teksten.
- Kerndoel 5: De leerlingen leren in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor henzelf en anderen.
- Kerndoel 8: De leerlingen leren verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan hun belangstelling tegemoet komen en hun belevingswereld uitbreiden.
- Kerndoel 9: De leerlingen leren taalactiviteiten (spreken, luisteren, schrijven en lezen) planmatig voor te bereiden en uit te voeren.
- Kerndoel 10: De leerlingen leren reflecteren op de manier waarop zij hun taalactiviteiten uitvoeren en leren, op grond daarvan en van reacties van anderen, conclusies te trekken voor het uitvoeren van nieuwe taalactiviteiten.

Dit gaat je helpen: Hier vind je meer informatie over de eisen aan het vak Nederlands in de onderbouw: [Nederlands vmbo - SLO](#)

Eindtermen bovenbouw

Voor de bovenbouw van het vmbo zijn eindtermen geformuleerd die via het examen worden getoetst. Aan het eind van hun opleiding moeten leerlingen het taalniveau 2F halen.

Wat dit niveau inhoudt is vastgesteld in een Referentiekader ([Referentiekader taal - SLO](#))

Op het gebied van lezen kan een leerling aan het eind van het vmbo:

- Zakelijke teksten: “Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling af staan.” “Kan informatieve teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.” “Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven en maakt onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten. Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).”
- Literaire teksten: “Kan eenvoudige adolescentenliteratuur herkenkend lezen”. “De structuur is helder. Het verhaal heeft een dramatische verhaallijn waarin de spanning af en toe wordt onderbroken door gedachten of beschrijvingen. Poëzie en liedjes hebben meestal een verhalende inhoud en een emotionele lading.”

Dit gaat je helpen: Hier vind je meer informatie over de eisen aan het vak Nederlands in de bovenbouw: [Nederlands vmbo - SLO](#).